

Sovětský svaz ve 20. a 30. letech

- bolševický převrat → občanská válka
- občanská válka
 - 1917–1922, 10 mil. obětí
 - rudí (bolševici) vs. bílí (jejich odpůrci)
 - obě strany používaly nejtvrďší prostředky v boji
 - rudí
 - Lev Davidovič Trockij
 - v čele rudé armády
 - pod pohrůžkou vyvraždění zajatých rodin dostal na svou stranu důstojníky a velitele carské armády
 - vyvraždění carské rodiny v roce 1918 v Jekatěrinburgu
 - ČEKA
 - později název KGB
 - represivní složka bojující „proti zločinu a kontrarevoluci“
 - až 500 tisíc lidí popraveno
 - zavedení válečného komunismu
 - znárodnění veškeré ekonomiky, konfiskace majetku
 - přeorientování na válečnou výrobu
 - zabavování potravin na venkově a odvážení do měst → hladomor
 - bílí
 - také používali teroristické metody
 - nejednotní, rozdílné vize
 - podpoření intervenčními jednotkami z USA, VB a Fr.
- 1922 nová ústava, vznik SSSR
 - 4 svazové republiky – Rusko, Ukrajina, Bělorusko, Zakavkazsko
 - později 15 svazových republik
- 1919 Kominternu – nástroj, jakým ruští komunisté ovládali komunistické organizace na celém světě
- občanská válka v Rusku způsobila hospodářský kolaps, ekonomika na pokraji bankrotu
- budování komunismu – konfiskace, zákaz podnikání
- NEP (nová ekonomická politika) – série reforem pro odvrácení ekonomického kolapsu, přestávka v budování komunismu (bylo umožněno podnikání na nejnižší úrovni)
- 1924 Lenin umírá → kdo ho nahradí?
 - představa o kolektivní vládě
 - → Stalin
- Josif Vissarionovič Stalin
 - původem Gruzínek, městečko Gori na Kavkaze
 - z chudé rodiny, otec hrubián
 - do roku 1917 neznámou osobou – střídá zaměstnání, přidá se k revolucionářům, několikrát vyhnanství
 - postupně získává popularitu

- po Leninově smrti mocenský střet s Trockým (Trockij nakonec na Stalinovu objednávku zavražděn v Mexiku)
- splňoval parametry masového vraha – fyzické postižení, menšina, problematické rodinné prostředí
- etapy Stalinovy vlády
 - industrializace
 - ve dvacátých letech byl Sovětský svaz zemědělskou zemí – většinu obyvatel tvořili rolníci
 - stát investoval ohromné prostředky do rozvoje průmyslu
 - centrálně plánovaná ekonomika – pětileté plány
 - cíle
 - vybudovat velkopodniky, velkopřůmysl
 - zničit svobodný trh
 - do 15 let předstihnout USA
 - propaganda sehrála významný vliv – burcovala k aktivitě
 - město Magnitogorsk – těžký průmysl
 - nové sovětské vzory – traktoristka a horník
 - Alexej Stachanov – ukrajinský horník, stát kolem něj vytvořil kult
 - vzestup SSSR byl postaven na krvi jednotlivců
 - Běloomořsko-baltský kanál
 - zaměstnání kriminálníci – „převýchova prací“, novodobí otroci
 - smrt 300 tisíc lidí
 - moskevské metro
 - kolektivizace
 - sjednocení zemědělských pozemků jednotlivých vlastníků a jejich společná práce na nich → družstvo
 - příslib vyšší produkce
 - Stalin se chtěl zbavit soukromě hospodařících zemědělců, protože byli nezávislí na státě, nesympatizovali s komunismem
 - kroky kolektivizace – propaganda, slovní útoky, anonymní udání, zvýšení daní, obvinění a trest (deportace, konfiskace majetku)
 - dopady
 - stát přišel o odborníky na zemědělství
 - lidé neměli motivaci
 - většina výnosů byla zabavována a odvážena do měst
 - kolaps zemědělské výroby → hladomor
 - hladomor na Ukrajině (holodomor)
 - státem řízený hladomor
 - Stalin chtěl potlačit národní cítění Ukrajinců
 - likvidace kulaků nese znaky genocidy

- velký teror (řízený Stalinem, prováděný tajnou policií)
 - čistky uvnitř strany
 - vysoce postavené osoby
 - moskevské monstrprocesy
 - „západní agenti, Trockij...“
 - přiznávali se ke všem vzneseným obviněním
 - cíl: absolutní podřízení
 - mnoho lidí věřilo propagandě, nepochybovali o pravdivosti obvinění
 - čistka v armádě
 - popravení vojenských elit
 - zničení odborníků → neúspěchy v začátcích 2. světové války
 - masové operace
 - největší skupina – běžní lidé
 - kulaci, církevní představitelé, starý režim, jiné politické strany, okraj společnosti, vyšší vrstvy, národnostní menšiny
 - gulagy
 - tisíce pracovních táborů po celém území Ruska
 - levná otrocká pracovní síla pro budování potřebných projektů
 - ložiska surovin, železnice, těžba dřeva
 - 10–25 let

Světová hospodářská krize

- příčiny
 - nadprodukce
 - 20. léta – období prosperity, optimismu
 - nakupování akcií
 - „hraní her“ na burze místo investic do vlastního podnikání
 - riskantní obchody
 - růst cen akcií – ceny neodpovídaly reálným hodnotám akcií
- čtvrtek 24. 10. 1929
 - cena začala klesat, lidé začali akcie prodávat
 - propad cen akcií → panika na burze
- lidé měli na nákup akcií půjčené peníze od bank → problémy amerických bank
- *zjednodušeně*: krach na newyorské burze → krach bank → krize průmyslu
- projevy krize
 - krize průmyslu
 - průmysl vyráběl zboží
 - když se začala šířit krize, nejistota, lidé si začali kupovat méně zboží
 - firmy měly zásoby na skladech, nemusely vyrábět
 - firmy začaly propouštět
 - nezaměstnaní neměli peníze na nákup zboží → zesílení krize
 - firmy nebyly schopny splácet úvěry u bank
 - krize agrární
 - snížení poptávky po potravinách
 - cena potravin začala klesat, přesto lidé neměli dost peněz

- potraviny se prodávaly pod cenou
 - krize sociální
 - nezaměstnanost
 - neschopnost uživit rodinu
 - krize politická
 - extremismus
 - komunisté – dávají Sovětský svaz, kterého se krize kvůli izolovanosti nedotkla, za vzor
 - nacisté – „krizi zavinili politici (demokracie je k ničemu), komunisté a Židé“
 - krize globální
 - ekonomický nacionalismus – země se uzavřely samy do sebe, vysoká cla
 - řešení: po 2. světové válce – OSN → Mezinárodní měnový fond, Světová banka
 - Československo
 - do druhé světové války se nevzpamatovalo z krize
 - nejvíce postižen byl spotřební průmysl – pohraniční oblasti → politická radikalizace (SdP)
- řešení krize
 - New Deal (US)
 - Roosevelt
 - zásahy státu do ekonomiky
 - umělá tvorba nových pracovních míst – budování infrastruktury
 - nacistické Německo
 - zbrojení, infrastrukturní strategické projekty (dálniční síť)

Nástup německých nacistů k moci

- Adolf Hitler
 - Braunau am Inn (Rakousko, blízko Německa)
 - otec alkoholik, domácí násilí
 - otec brzy zemřel, úzký vztah mezi synem a matkou
 - chtěl se dostat na vídeňskou Akademii umění, dvakrát ho nepřijali
 - stal se mladým mužem na okraji společnosti
 - Vídeň byla multikulturním městem → Hitlerův odpor vůči Židům, Slovanům apod.
 - dále písmomalířem, maloval nápisy
 - dobrovolně narukoval do armády, aby bojoval za německý národ v 1. světové válce
 - v lazaretu ho zastihla zpráva o kapitulaci Německa
 - za příčinu kapitulace považuje spiknutí Židů a komunistů ve vládě po revoluci v Německu
 - vstupuje do strany malé bezvýznamné strany NSDAP (původně se jmenovala jinak) – nacistická strana
 - projevy v mnichovských pivnicích
 - vyšachoval původní vedení strany, sám stanul v čele
- proč Hitlera lidi volili
 - nacionalismus
 - antimarxismus
 - vůdcovský princip
 - antisemitismus, rasismus
 - pseudovědecký sociální darwinismus – deformace Darwinovy teorie
 - Darwin: „přežívají ti, kteří se dokážou adaptovat“
 - nacisté: „přežívají nejsilnější“
 - představa expanze
 - Němci mají málo životního prostoru
 - připojení území, kde žijí Němci a německé národnostní menšiny
 - tvrzení o versailleském diktátu
- 1923 Mnichovský pivní puč
 - Rúrská krize, hyperinflace – ozývají se extremistické strany
 - Hitler se pokouší získat moc v Mnichově, ovládnout Bavorsko, vydat se na Berlín
 - na setkání představitelů Bavorska s veřejností ozbrojenci oznámili převzetí moci
 - druhý den svolali demonstrace, které rozprášila policie a armáda
 - 1924 odsouzen k 5 letům vězení – necelý rok ve vězení, pak amnestie
 - Mein Kampf
- nacisté se snažili oslovit všechny – dělníky, střední vrstvy i elity
- po propuštění Hitlera z vězení byla popularita nacistů velmi malá
- nacisté se snažili dostat k vládě pomocí systémových prostředků (pomocí většiny ve volbách)
- hospodářská krize dramaticky zvedla popularitu NSDAP (o 15,7 %)

- SA – úderné oddíly, hnědokošiláči, polovojenská organizace nacistické strany → používání násilí jako nástroje politického boje
- SS – původně ochranné oddíly vysoce postavených nacistů, později součást německé armády (wehrmachtu)
- ve volbách v červenci 1932 historicky nejlepší volební výsledek nacistů
- kvůli patové situaci nové volby v listopadu, Hitler požadoval jmenování kancléřem
- 30. ledna 1933 byl Hitler jmenován kancléřem
- v únoru požár Říšského sněmu
 - obvinění komunisté
 - požár se stal záminkou pro první represi, omezení občanských práv – zavedení cenzury, zákaz shromažďování komunistů atd.
- v březnu byl otevřen první koncentrační tábor v Dachau
 - mezi prvními internovanými byli komunisté, opozičníci, novináři kritičtí vůči Hitlerovi
- zmocňovací zákon – říšské zákony mohou být schvalovány vládou říše, zákony schválené vládou říše se mohou odchýlit od ústavy → rozpuštění říšského sněmu a politických stran (kromě té nacistické)
- 1934 umírá prezident Hindenburg
 - na jeho místo nikdo nenastoupí
 - Hitler se tituluje jako Führer und Reichskanzler
- Noc dlouhých nožů – vnitrostranická čistka uvnitř jednotek SA
 - Ernst Rohm se neshodl s Hitlerem – byl donucen k sebevraždě
- 1935 – na sjezdu NSDAP v Norimberku byly vyhlášeny tzv. Norimberské zákony
 - říšským občanem je jen státní příslušník německé krve nebo krve podobného charakteru
 - zákaz sňatků a pohlavního styku mezi Židy a Němci
- protižidovská propaganda, zákazy, šikana Židů
- 1935 Hitler zavedl všeobecnou brannou povinnost, čímž porušil Versailleský systém
- 1936 obsazení (původně demilitarizovaného) Porýní
- Pakt proti Kominterně – spojenecká dohoda mezi Německem, Japonskem a Itálií namířená proti komunismu
- Velké Německo
 - „jeden národ, jedna říše, jeden vůdce“
 - Hitlerova snaha připojit oblasti s početnou německou menšinou (Rakousko, Sudety)
- březen 1938 – anšlus Rakouska
 - nacisté donutili Rakousko, aby požádalo o ochranu
- Křišťálová noc (1938) – fyzické útoky na Židy, ničení a rabování židovského majetku, ničení a vypalování synagog, deportace Židů do koncentračních táborů